

Szekeres Nikoletta

Roma, cigány nők sikertörténetei

Óhidy Andrea: A halmozottan hátrányos helyzetből a diplomáig. Tíz roma és cigány nő sikertörténete a magyar oktatási rendszerben

A Gypsy Studies – Cigány Tanulmányok sorozat 37. köteteként megjelent A halmozottan hátrányos helyzetből a diplomáig című mű tíz roma és cigány nő történetét mutatja be a velük készített interjúk alapján. A kötet szerzője, Óhidy Andrea, aki jelenleg a Műnsteri Egyetem Neveléstudományi Intézetének kutatója, 2008-ban szerezte PhD fokozatát. Korábbi publikációinak fókuszában az élethosszig tartó tanulás, a kooperatív tanulás vagy a pedagógiai professzionalizáció állt. Ezen művének jelentősége abban rejlik, hogy roma és cigány nők csoportja áll a kutatás középpontjában, akiket a „kisebbségek kisebbségének” is neveznek, hiszen halmozottan hátrányos helyzetből érkeztek, mind szociális státuszukat, mind etnikai hovatartozásukat figyelembe véve. Ennek ellenére a kötetben szereplő nők mind felsőfokú végzettséggel rendelkeznek.

A könyv első fejezetében megismerkedhetünk a kutatás elméleti hátterével, céljával és metodikájával, a vizsgált személyekkel, valamint iskolai pályafutásukkal az elkészített interjúk alapján. A szerző a szövegeket minden probléma leírásakor táblázatokkal egészíti ki, amelyek jól szemléltetik, összefoglalják a kutatási eredményeket.

Az elméleti hátteret egyrészt Julius Wilson underclass – elmélete (melyet Szelényi Iván és Ladányi János adoptált a magyar roma/cigány kisebbség helyzetére), másrészt Helmut Fend az iskola társadalmi funkciójáról írt műve adja. Arra a kérdésre, hogy miért éppen ők voltak sikeresek, Tara J. Yosso közösségi kulturális tőkéről szóló elmélete segít választ adni.

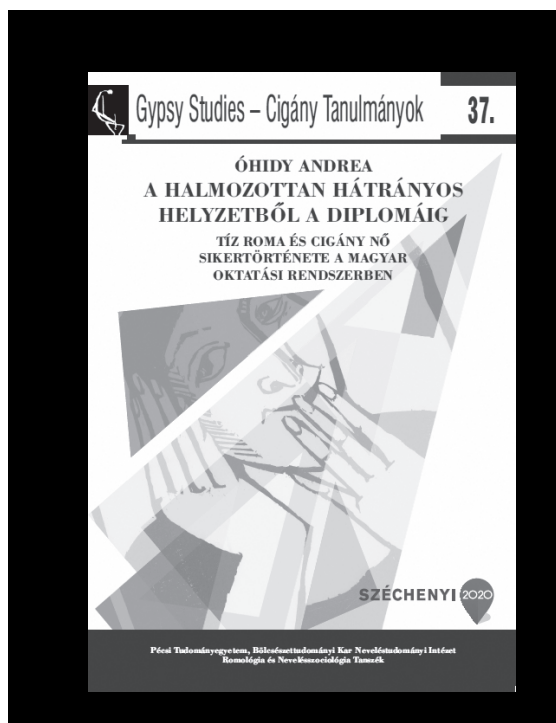
A vizsgálat legfontosabb célja az volt, hogy minél több, a cigány és roma nők oktatási rendszerben való sikerességét befolyásoló tényezőt azonosítani lehessen. Ezért a narratív életrajzi interjúk során olyan kérdésekre kerestek választ a kutatók, hogy a hátrányos helyzetű, elsősorban cigány és roma családok életében milyen szerepet játszik az oktatás, az interjúalanyok milyen pozitív és negatív iskolai tapasztalatokkal rendelkeznek, és kik segítették őket céljaik megvalósításában.

Az elemzés rávilágít, hogy a megkérdezettek életében az oktatási rendszerben való sikeresség, valamint a hagyományos feleség és anya szerepe áll szemben egymással. Az interjúalanyok igyekeznek mindkét feladatnak, kihívásnak eleget tenni, de néhány esetben a továbbtanulás miatt a családdal való kapcsolat megszűnésére is sor került. *„Édesanyám elmondta, hogy nekem nincs más dolgom itt a földön, minthogy találjak egy férjet magamnak és szüljek gyerekeket. Ez rendben is lenne, de alapvetően jóval több dol-*

got éreztem magamban ennél. Nagyon fontos és szép dolgok ezek, de ha már a XXI. században élünk, akkor szeretnék ennek most megfelelni és hozzáadni még a világhoz azt, ami bennem van.” A legtöbb esetben azonban a család támogatóként van jelen életükben. „Az édesapám támogatott engem a tanulásban. (...) Apu volt az aki vázolta, hogyha nem dolgozol, nem lesz fizetésed, éhen fogsz halni, az nem jó. Nem kell így élni neked. Előre kell menni, nem hátra.” A megkérdezettek a család mellett a támogató programokat nevezik meg a sikerességük kulcsaként. Ezek (például Gandhi Gimnázium, Romaversitas, PTE BTK Romológia Tanszék) egyszerre jelentenek pénzügyi és szakmai támogatást, valamint segítséget az identitáskeresésben. Jelentős szerepet töltek be az interjúalanyok életében a pedagógusok is. Többségük pozitív élményekről számolt be, de negatív tanári példák is megjelennek, amelyek nagyban hozzájárultak saját képességeik folyamatos fejlesztéséhez, a továbbtanulási szándékukhoz. De mi az, ami nem játszott szerepet sikerességükben? A megkérdezettek az óvodába járást nem tartották fontosnak, pedig számos szakirodalom ír arról, hogy az óvoda az iskolai nyelv elsajátításának színhelye. Az interjúalanyok számára azért hangsúlyos ezt kiemelni, mert a család alacsony szocioökonómiai státuszából következően a legtöbben nem az iskolában beszélt irodalmi nyelvet használták. Ez azonban csak néhány esetben okozott problémát. „Első osztályban számos olyan feladat van, amikor mindenféle halmaz, tehát szöveges feladatok vannak és különböző gyümölcsökből be kellett volna színezni a déli-gyümölcsöket. És hát nálam nem volt jó az eredmény. És a tanító néni megkérdezte, hát te Ágika miért nem színeztél be gyümölcsöt? Mert mi nem szoktunk délben gyümölcsöt enni. Akkor nagy nevetés volt, és engem ez akkor leforrázott. Nem tudtam, hogy miért, és nem értettem én az egész helyzetet, nagyon kellemetlenül éreztem magam.”

Érdekesként emelném ki, hogy a szerző – Forray R. Katalin és Hegedűs T. András, a roma és cigány nők iskolai karrierjének kategorizálására kidolgozott modelljét felhasználva – a megkérdezettek esetében két nagyobb típust különít el: azok csoportját, akik a kollektív tényezőket (például a család támogatása), illetve azokat, akik az individuális tényezők (egyéni motiváció) hatását emelik ki a motivációk közül. „Azért jelentkeztem a gimnáziumba, mert számomra teljesen természetes volt, hogy „tanulni, tanulni, tanulni” kell. Mindig tudtam, hogy nekem dolgom van ebben a világban”.

Az interjúk közlése teszi ki a kötet nagy részét, melyek ere-

deti szövegén a szerző a lehető legkevesebbet változtatott. Amiatt, hogy lazább mondszerkezetek, ismétlések, asszociációk jellemzik a szövegeket, véleményem szerint sokkal hitelesebb a mondanivalójuk. Úgy gondolom, hogy ezek az élettörténetek egyrészt biztatásként, példaként funkcionálhatnak a fiatalabb roma és cigány generációknak, másrészt pedig betekintést nyújthatnak a nem roma és cigány olvasók számára is abba, milyen nehézségekkel kell megküzdeniük iskolai pályafutásuk során. Az interjúk a pedagógusok számára is nagy jelentőséggel bírhatnak, hiszen a saját roma és cigány tanulók oktatási rendszerhez való hozzáállásának hátterét, okait is megismerhetik.